

Muistio

VN/26483/2023

Kokous VIII

Parlamentaarinen työryhmä kehittämään eräitä äänestämiseen ja vaaleihin liittyviä käytäntöjä

Aika	18.2.2025 klo 13–15
Paikka	Kirkkokatu 12, kh. Aleksanteri (2 krs.), Helsinki ja Teams-etäkokous
Työryhmän jäsenet	Timo Elo, puoluesihteerin, Kansallinen Kokoomus r.p. (pj) Harri Vuorenpää, puoluesihteerin, Perussuomalaiset r.p., tilalla Juhani Huopainen Pekka Tuuri, järjestöpäällikkö, Suomen Sosialidemokraattinen Puolue r.p. Antti Siika-aho, puoluesihteerin, Suomen Keskusta r.p., tilalla Juha Isoaho Anna Moring, puoluesihteerin, Vihreä liitto r.p. Anna Mäkipää, puoluesihteerin, Vasemmistoliitto r.p. Fredrik Guseff, puoluesihteerin, Svenska folkpartiet i Finland r.p. Mikko Rekimies, puoluesihteerin, Suomen Kristillisdemokraatit r.p. Petteri Redsven, puoluesihteerin, Liike Nyt r.p.
Pysyvät asiantuntijat	Niklas Wilhelmsson, yksikön päällikkö, oikeusministeriö Sanna Ahonen, erityisasiantuntija, sosiaali- ja terveysministeriö Mervi Kuittinen, hallitusneuvos, valtiovarainministeriö Maija Neva, lainsäädäntöneuvos, Niina Kilpelä, yliarkkitehti, ympäristöministeriö Juha Myllymäki, lakiasiaainjohtaja, Suomen Kuntaliitto
Kutsut asiantuntijat	Elina Rissanen, erityisasiantuntija, oikeusministeriö Jonna Carlson, valvontapäällikkö, Valtiontalouden tarkastusvirasto (kohdat 1-4) Malvina Vahtera, ylitarkastaja, Valtiontalouden tarkastusvirasto (kohdat 1-4)
Sihteerit	Tuomas Rekola, asiantuntija, oikeusministeriö Laura Nurminen, erityisasiantuntija, oikeusministeriö

Postiosoite
Postadress

Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress

Eteläesplanadi 10
00130 Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon

0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi
Fax

09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet
E-post, internet

kirjaamo.om@gov.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

Muistio

1 Kokouksen avaus ja läsnäolijoiden toteaminen

Puheenjohtaja avasi kokouksen klo 13.01. Todettiin kokouksen osallistujat.

2 Esityslistan hyväksyminen

Hyväksyttiin kokouksen esityslista.

3 Edellisen kokouksen muistio (esityslistan liite 1)

Hyväksyttiin edellisen kokouksen muistio ilman muutoksia.

4 Hallitusohjelmakirjaus koskien parlamentaarisen vaalityöryhmän loppuraportissaan esittämiä muutoksia lakiin ehdokkaan vaalirahoituksesta sekä hallitusohjelman ulkopuolinen asia koskien vaalirahoitusta ja valtionavustusta koskevien säännösten selkeyttämistarvetta (esityslistan liitteet 2 ja 3).

Työryhmän sihteeri alusti kertomalla, että asiakohdassa on tarkoitus käsitellä sekä VTV:tä koskeva kirjaus hallitusohjelmassa, jonka mukaan tulee *”selvittää parlamentaarisen vaalityöryhmän loppuraportissaan (9.2.2022) esittämiä muutoksia lakiin ehdokkaan vaalirahoituksesta, jonka mukaan valtiontalouden tarkastusvirastolle annettaisiin mahdollisuus tehostaa uhkasakolla valvontatyötään. Lakia ehdotettiin täsmennettäväksi siten, että tarkastusvirastolla olisi mahdollisuus tehostaa uhkasakolla lisätieto- tai selvityspyyntöä sekä jälki-ilmoitusta ja sitä koskevaa lisäselvitystä.”*

Samassa asiakohdassa käsiteltiin toisena asiana esityslistan mukaisesti hallitusohjelman ulkopuolinen kysymys valtionavustuksen mahdollisesta selkeyttämistarpeesta (esityslistan liite 3): *”Kokouksessaan 27.9.2024 työryhmälle muistiossa esitettiin alustavasti kaksi etenemistapaa: a) Puoluelain mukaisten valvottavien tulee perehtyä puoluelakiin ja sitä täydentäviin määräyksiin ja ohjeisiin sekä valtionavustuspäätökseen ja sen ehtoihin ja noudattaa niitä b) Tarvittaessa voisi tarkentaa puoluelain 9 §:ää siten, että siitä selkeästi ilmenisi, ettei puoluetukea saa siirtää ehdokkaalle, ehdokkaan tukiryhmälle tai muulle yksinomaan ehdokkaan tukemiseksi toimivalle yhteisölle.”*

Kyseessä oli työryhmän ensimmäinen käsittely hallitusohjelmakirjauksesta. Työryhmä kuuli Valtiontalouden

tarkastusviraston edustajia ja oikeusministeriön erityisasiantuntijaa Elina Rissasta.

Jonna Carlson (VTV) toi esiin alustuksessaan työryhmälle, että VTV:llä on nykyisellään rajoitettu toimivalta vaatia virheellisen ilmoituksen korjaamista: Mahdollisuutta uhkasakkoon voidaan käyttää vain, jos ilmoitus on todettu olennaisilta osin virheelliseksi tai puutteelliseksi. Tätä tulee edeltään epäily, jonka perusteella ilmoitusvelvolliselta pyydetään lain 8 §:n 3 mom. mukaisesti lisäselvitystä. Nykyisin uhkasakkoa ei voida määrätä, jos ilmoitusvelvollinen kieltäytyy antamasta lisäselvitystä, mikä tekee vaikeaksi todeta ilmoitus virheelliseksi lain edellyttämällä tavalla. Tästä muodostuu rajoite valvonnalle.

VTV:n näkemyksen mukaan uhkasakko tulisi laajentaa koskemaan myös jälki-ilmoitusta. Kampanjaa varten otetun lainan takaisinmaksua koskevan jälki-ilmoituksen osalta ei vaalirahoituslain 11 a §:ssä ole säädetty vastaavasta velvollisuudesta antaa lisätietoja ja selvityksiä kuin varsinaisen vaalirahoitusilmoituksen osalta on säädetty lain 8 §:n 3 momentissa. Viimeksi mainittua ei nykyisellään ole mahdollista soveltaa jälki-ilmoitukseen.

Uutena asiana VTV on nostanut esiin, että myös puoluevalvonnan puolella on havaittu tarve uhkasakon mahdollisuuteen. Virastossa on tunnistettu tilanne, jossa puolue ei toimittaisi valvojalle mitään dokumentteja eikä VTV:llä ole mahdollisuutta puuttua tilanteeseen.

Elina Rissanen (OM) muistutti omassa puheenvuorossaan, että ehdotus uhkasakosta oli esillä rauenneessa HE:ssä 254/2022.

Keskustelussa nostettiin esiin, tulisiko harkita vaikutuksia puolerekisteriin. Anna Mäkipää piti kaikkia esitettyjä ehdotuksia kannatettavina avoimuuden ja läpinäkyvyyden lisäämiseksi. Työryhmä kannatti yksimielisesti asiakohdan ensimmäistä osuutta.

Asiakohdan toisen osuuden ”vaalirahoituslain selkeyttäminen valtionavustusten osalta” Jonna Carlson toi esiin, että VTV ei vastusta ehdotusta. Elina Rissanen kertoi työryhmälle, että OM:n tiedossa on toive

kirjauksesta, mutta sitä ei ole vielä valmisteltu ja asiasta odotetaan työryhmän kantaa.

Pekka Tuuri nosti keskustelussa esiin presidentinvaalin mahdollisesti erilaisen aseman kysymyksessä. Jonna Carlsonin mukaan VTV ei tulkitse, että presidentinvaalissa avustuksen jakaminen olisi kiellettyä. Ongelmallista voisi kuitenkin olla presidentinvaalin osalta, jos valtionavustusta jaettaisiin puolueen ulkopuolisille ehdokkaalle. Muotoiluna voisi olla ”ehdokas, jonka taakse puolue asettuu”. Kyseessä tulisi olla puolueen kampanja. Puolue voi tehdä myös alueellista kampanjaa. Puheenjohtaja totesi keskustelun yhteenvetona, että työryhmän puolesta voidaan edetä ja kysymys presidentinvaalista tulee huomioida.

5 Hallitusohjelmakirjaus kampanjoinnista puolijulkisissa tiloissa

Lainsäädäntöneuvos Maija Neva (YM) piti työryhmälle alustuksen aiheesta (Nevan alustus esityslistan liitteessä 4).

Alustuksessaan Neva toi esiin, että kaavoitus on keskeinen osa kunnan itsehallintoa, eikä kunnalla ei ole velvollisuutta osoittaa tiettyä toimintaa jonnekin. Asemakaava on yksityiskohtaisempaa suunnittelua. Vaikka kaavoissa voidaan luoda edellytyksiä kokoontumisille esimerkiksi osoittamalla toreja, ei asemakaavassa voi antaa toiminnan sisältöä koskevia määräyksiä, jollaiseksi katsottaisiin esimerkiksi poliittista kampanjointia koskeva toiminto. Tästä syystä YM näkisi ongelmalliseksi kaavalla tehtävät toiminnalliset määräykset. YM:n näkemyksen mukaisesti kaavoituksella ei voida ratkaista aihetta, vaan se tulisi ratkaistavaksi jossain muussa lainsäädännössä.

Keskustelussa Pekka Tuuri tiedusteli, millä lainsäädännöllä hallitusohjelmakirjauksen tavoitetta voitaisiin edistää. Nevan arvion mukaan kokoontumislain muutos voisi olla mahdollinen väylä tavoitteen edistämiseksi. Työryhmän keskustelussa nostettiin myös esiin, voisiko tavoitteet saavuttaa omistajaohjauksella esimerkiksi kampanjoinnista asema-alueilla. Todettiin, että Väylävirasto on kieltänyt kampanjoinnin asema-alueilla.

Puheenjohtaja totesi, että asia tarvitsee vielä lisäselvitystä. Työryhmän sihteeri nosti esiin, että ratkaisu voi olla myös kuin lainsäädännöllinen. Juha Myllymäki arvioi, että mikäli joku toiminto mahdollistettaisiin lainsäädännöllä, tulisi kysymykseksi mitä muutakin esim. poliittista tai yhteiskunnallista toimintaa tulisi mahdollistaa sääntelyllä.

6 Katsaus työryhmän tähänastiseen työskentelyyn ja työskentelyn aikatauluun vuodelle 2025

Sihteeri alusti työryhmän työskentelystä. Työryhmällä on tehtävänänsä käsitellä yhteensä kuusi hallitusohjelman kirjautusta sekä lisäksi eräitä muita kirjauksia. Kaikkien hallitusohjelmakirjausten käsittely on aloitettu työryhmässä.

Hallitusohjelma kirjausten osalta käsittelyn tilanne on seuraava:

1) hallitus varmistaa äänestyspaikkojen ja valtuustosalien esteettömyyden lainsäädännöllä sekä kuntien paremmalla ohjauksella ja koulutuksella. Kuljetuspalvelun piirissä oleville myönnetään oikeus äänestysmatkaan sekä poliittisessa luottamustoimessa ja ehdokkaana vaaleissa oleville tiettyyn määrään matkoja ilman, että se kuluttaa oikeutta muihin matkoihin.

OM ja STM laativat kirjaus ehdotuksen työryhmälle. Kustannusarviota pyydetty THL:ltä ehdotusta varten.

2) kotiaänestyksen mahdollisuudesta informoidaan nykyistä paremmin. Muutetaan ennakkoaänestyksen ja ääntenlaskennan aikarajoja vastaamaan lisääntyneen ennakkoaänestämisen tarpeita.

Jatketaan valmistelua ennakkoaänestyksen ajankohdasta. Keskustelussa ei saatu erityisiä huomioita kotiaänestyksen informaation kehittämisestä.

3) varmistetaan vaalivirkailijoiden mahdollisimman kattava poliittinen edustavuus sekä ennakkoaänestysaikana että varsinaisena vaalipäivänä.

Työryhmä ei nähnyt tarvetta lainsäädännön muutoksille, vaan kysymys puolueen sisäisestä aktivoinnista.

4) hallitus varautuu julkisen ja puolijulkisen kaupunkitilan muuttumiseen ja poliittisen kampanjoinnin sekä kokoontumisvapauden toteutumiseen tulevaisuuden kaupunkiympäristössä. Edistetään tarpeellisia kaavamuutoksia sekä selvitetään tarkemmin suurille joukkoliikenneasemille vievien kulkureittien omistusta ja käyttöä.

Käsitelty tässä kokouksessa.

5) aloitetaan säännöllinen vuoropuhelu puolueiden, rahoituslaitosten ja valvovien viranomaisten kanssa liittyen ehdokkaiden ja poliittisten yhdistysten lainmukaiseen, tarkoituksenmukaiseen ja selkeään vaaleihin sekä poliittiseen toimintaan liittyvään tilinpitoon.

Varmistetaan, että vaali- ja puolerahoitusvalvonnassa toteutuu periaate, että samaa tietoa ei kysytä kuin kerran.

6) selvittää parlamentaarisen vaalityöryhmän loppuraportissaan (9.2.2022) esittämiä muutoksia lakiin ehdokkaan vaalirahoituksesta, jonka mukaan valtiontalouden tarkastusvirastolle annettaisiin mahdollisuus tehostaa uhkasakolla valvontatyötään. Lakia ehdotettiin täsmennettäväksi siten, että tarkastusvirastolla olisi mahdollisuus tehostaa uhkasakolla lisätieto- tai selvityspyyntöä sekä jälki-ilmoitusta ja sitä koskevaa lisäselvitystä.

Käsitelty tässä kokouksessa.

Hallitusohjelman ulkopuolelta työryhmä on ottanut käsiteltäväkseen seuraavia aiheita:

- Eduskuntavaalien ajankohdan muuttamisen pohtiminen.
Oikeuskanslerinvirasto on antanut ratkaisun (OKV/1772/10/2023 ym), jossa mm. todetaan: *Eduskuntavaalien aikataulua määriteltäessä olisi hyvä kiinnittää huomiota siihen, että budjettilakien valmistelu olisi jatkossa mahdollista hyvää lainsäädäntötapaa noudattaen. Sosiaali- ja terveysministeriön ja valtiovarainministeriön selvitysten perusteella käy ilmi, että vaalien sijoittuminen huhtikuulle aiheutti ongelmia.*
- Vaalihäirintään liittyvät kysymykset
- Vaalien ulkomainostelineisiin liittyvät kysymykset
- Vaalirahoituksen (valtionavustus) osalta lain kirjauksen mahdollinen selkeyttäminen
- Aluevaalien ruotsinkielisen nimen mahdollinen muuttaminen.

Keskustelussa Fredrik Guseff nosti viimeksi mainitun osalta esiin, että suomen- ja ruotsinkieliset nimet eivät vastaa nykyisellään toisiaan ja ruotsinkielisen nimen pituus koetaan hankalana.

Työryhmä keskusteli myös ns. Kolmihattutyöryhmän esiin nostamista kysymyksistä. Mikko Rekimies esitti, että keskustelussa on sekoittunut vaalikelpoisuus ja hallituspaikkojen täyttämistä koskeva kysymys. Hallituspaikkojen täyttämistä koskevista kysymyksistä voisivat myös puolueet sopia keskenään. Lisäksi keskustelussa nostettiin esiin, että vaikeutena on, että eri alueille on ollut erilaisia hallintosääntöjä. Erityisen haasteelliseksi on koettu henkilöstön esteellisyys hallitustyöskentelyyn. Anna Mäkipää esitti, että kelpoisuuden hallitustyöskentelyyn tulisi olla yhtenevää eri alueilla. Vasemmistoliiton näkemyksen mukaan on yleisesti hyvä, että

valtaa hajautetaan. Puolueen omana suosituksena on, että poliitikot toimisivat vain joko kunta- tai aluetasolla.

Juha Myllymäki kertoi, että Kuntaliitto on tehnyt asiasta selvityksen, jossa nostettu esiin, että sääntely on sisällöllisesti sama, mutta rakenteet ovat erilaiset. Myllymäen mukaan olisi kiinnitettävä huomio, onko kyse vaalikelpoisuudesta vai esteellisyydestä ja näistä edelleen keskittyä vaalikelpoisuuteen.

Ehdotuksena, että tarkastelun keskiössä olisi alueiden vaalikelpoisuus ja toisena aiheena kunnan- ja kaupunginjohtajat. Fredrik Guseff piti suotavana, että alueiden osalta kelpoisuutta aluehallituksiin olisi tulkittu vastaavasti kuin kunnanhallitusten osalta.

Puheenjohtaja totesi, että työryhmä seuraa kolmihattutyöryhmän työtä. Vaihtelevat hallintosäännöt tekevät tilanteesta ongelmallisen.

Todettiin, että työryhmä etenee suunnitelman mukaan ja suunnitelmaa voidaan mukauttaa tarvittaessa.

7 Useilla hallinnon tasoilla luottamushenkilönä toimimista arvioiva työryhmä

Tiedoksi työryhmälle: Työryhmä tulee seuraamaan valtiovarainministeriön 15.11.2024 asettamaa useilla tasoilla luottamushenkilönä toimimista arvioivaa työryhmää (ns. kolmihattutyöryhmä, VN/27147/2024 (liite 5).

Aihetta käsitelty kohdassa 6. Työryhmälle on jaettu aihetta koskeva selvitys.

8 Muut asiat

Seuraava kokous ma 5.5. klo 13.30

9 Kokouksen päättäminen

Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 14.46

JAKELU Työryhmän puheenjohtaja, jäsenet, pysyvät asiantuntijat